

Розділ III. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

DOI: 10.33766/2786-9156.106.1.102-114

УДК: 347.91/95

Долинська М. С., докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри господарсько-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ (м. Львів, Україна)

e-mail: dolynska_ms@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0352-5470>

СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИВАТНОГО НОТАРІУСА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДОСТУПУ ДО ПРОВАДЖЕННЯ ПРИВАТНОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ

Наукову розвідку присвячено актуальним проблемам провадження нотаріальної діяльності в суверенній Україні. Обов'язкове страхування приватної нотаріальної діяльності виступає гарантією для відшкодування фізичним та юридичним особами заподіяної приватними нотаріусами шкоди внаслідок своєї діяльності.

Розглянуто зародження та становлення правового регулювання інституту страхування приватної нотаріальної діяльності на українських землях як обов'язкової умови щодо зайняття та провадження приватної нотаріальної діяльності.

У ході наукового дослідження з'ясовано, що певні засади страхування приватної нотаріальної практики на теренах Заходу України спостерігаються вже в другій половині XIX століття. Запровадження в незалежній Україні основних засад латинського типу нотаріату привело до появи нового суб'єкта нотаріальної діяльності приватного нотаріуса та відповідно – до становлення інституту страхування відповідальності приватного нотаріуса, як специфічного способу професійної відповідальності. Зазначено, що лише приватний нотаріус підлягає обов'язковому страхуванню професійної приватної нотаріальної діяльності.

Стверджено, що протягом 1994-2023 років в державі відбувся процес розвитку правового регулювання гарантування надання нотаріальних послуг приватними нотаріусами: від інституту службового страхування приватних нотаріусів - до інституту страхування відповідальності приватного нотаріуса. Обґрунтовано, що підвищення розміру страхової суми по договору страхування приватної нотаріальної діяльності відбулося у зв'язку із розширенням повноважень приватних нотаріусів у державі.

Резюмовано, що страхування відповідальності приватного нотаріуса є необхідною умовою як започаткування, так і провадження таким нотаріусом приватної нотаріальної практики.

Ключові слова: відповідальність, законодавче регулювання, страхування відповідальності приватного нотаріуса, приватний нотаріус.

© Долинська М. С., 2024

Постановка проблеми. У багатьох країнах світу страхування нотаріальної діяльності є необхідною умовою доступу до професії нотаріуса, хоча використовують при цьому різні види (способи) страхування.

Більшість науковців виокремлює три основні види страхування нотаріальної діяльності: індивідуальне, самострахування, а також колективне страхування.

Страхування відповідальності приватного нотаріуса в Україні є досить новим інститутом, яке виникло лише у 1994 році, разом із запровадженням в державі незалежного приватного нотаріату.

Наукова розвідка присвячена інституту страхування в Україні як необхідного чинника провадження приватної нотаріальної практики в історичній ретроспективі. Зміни в правовому полі держави, щодо страхування приватної нотаріальної діяльності в державі протягом 1994-2023 років спонукали до проведення цього дослідження. Вивчення розвитку правового регулювання страхування приватної нотаріальної діяльності, як необхідної умови провадження приватної нотаріальної практики, сприятиме подальшому розвитку законодавства у вказаній сфері правових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання страхування відповідальності приватних нотаріусів розглядалися українськими вченими, в основному, при написанні посібників та підручників з навчальних дисциплін «Нотаріат» чи «Нотаріальний процес». Вважаємо за необхідне виокремити праці В. Комарова та В. Баранкової, М. Дякович, С. Фурси та Є. Фурси.

У більшості випадків страхування приватної нотаріальної діяльності розглядалося як один із видів забезпечення юридичної відповідальності нотаріуса загалом, та адміністративно-правової відповідальності зокрема, виокремлюючи порівняльно-правовий аналіз вітчизняного та закордонного регулювання вказаних правовідносин. Прикладом можуть слугувати праці М. Веселова та Л. Ладіної [1; 2].

Певні розвідки щодо правового регулювання страхування відповідальності нотаріуса проведені українськими науковцями, серед яких слід виокремити працю О. Файер, присвячену аналізу, в основному, закордонного досвіду страхування приватної нотаріальної діяльності, та не приділено уваги останнім змінам законодавства в цій сфері [3].

У дисертаційному дослідженні Л. Ладіної «Юридична відповідальність приватного нотаріуса за адміністративним законодавством України» зазначено, що цивільно-правова (майнова) відповідальність нотаріуса тісно пов'язана з інститутом страхування відповідальності нотаріуса та є одним із видів відповідальності, до якої він може притягатися в процесі здійснення своєї професійної діяльності [4, с. 34].

С. Мирза також розглядає загальні засади відповідальності нотаріуса, надає визначення професійної відповідальності нотаріуса, не акцентуючи уваги на страхування відповідальності приватного нотаріуса [5, с. 34].

Також джерелам страхування відповідальності нотаріуса присвятила дослідження О. Миць, акцентуючи увагу на закордонних джерелах страхування відповідальності нотаріуса [6].

Однак у працях науковців протягом 2020-2024 років недостатньо приділено уваги змінам, які відбулися у правовому регулюванні страхування приватної нотаріальної діяльності в Україні зокрема, не виокремлюючи питання страхування як необхідної умови провадження приватної нотаріальної практики.

При проведенні наукової розвідки використано як спеціальні, так і загальнонаукові методи, зокрема застосовано історико-правовий, діалектичний, системний, компаративістський та аналітичний методи.

Формулювання цілей. Метою статті є комплексний аналіз розвитку правового та законодавчого регулювання страхування відповідальності приватного нотаріуса на українських землях в історичній ретроспективі (протягом останньої чверті XIX – першої чверті XX століття), як обов'язкової умови щодо доступу до нотаріальної діяльності, так і провадження приватної нотаріальної діяльності. Зокрема, виокремивши еволюцію законодавчого регулювання страхування приватної нотаріальної діяльності в незалежній Україні, відповідно до наданих приватним нотаріусам повноважень.

Виклад основного матеріалу. Інститут страхування приватної нотаріальної діяльності є досить розповсюдженим у державах латинського типу нотаріату. Дійсно, страхування приватної нотаріальної діяльності є закономірним процесом. Страхування приватних нотаріусів має давню історію, у тому числі на Заході України. Так ще за часів Австро-Угорської імперії на підставі Закону від 25 липня 1871 року «Законь зь дня 25 Липця 1871, дотьчно заведенія нового нотаріатского порядка» передбачено обов'язок новопризначеного нотаріуса внести відповідну заставу. У параграфі 25 акту встановлено, що застава є запорукою для усиліяких претензій щодо винагороди та виплат, які можуть бути в нотаріуса при виконанні повноважень, згідно з посадою.

Заставу нотаріус мав право внести готівкою, цінними паперами або іпотечними документами. У розділі III вищевказаного закону врегульовано порядок внесення та поповнення застави, виокремлюючи питання повернення іпотечних документів чи грошей-облігацій.

Контроль за наповненням страхової суми здійснювали Нотаріальна палата та державний прокурор. Нотаріальній палаті, у випадку зменшення суми застави та її не внесення протягом тривалого періоду, належало право звернутися з поданням до Вищого крайового суду, про прийняття рішення про припинення повноважень такого нотаріуса [7, с. 88-89]. Варто зауважити, що, керуючись нормами § 1 статті 22 вищевказаного закону, нотаріус повинен був також на потреби нотаріальної палати сплачувати щорічні внески та, згідно з ухвалою палат, інші внески до фондів взаємодопомоги на обов'язкове страхування [8, с. 98].

Указані положення щодо страхування приватної діяльності діяли на територіях Заходу України до 1 січня 1934 року.

За часів радянської України, на її території діяли державні нотаріальні контори, у яких нотаріальні дії вчиняли лише державні нотаріуси. Як зауважує

О. Нелін, у Закон України «Про державний нотаріат» 1974 року приділено «ще менше уваги» питанню відповідальності нотаріуса [9, с. 233].

Незалежність України призвела до радикальних змін як у суспільному, так і правовому полі держави, та не оминула реформування нотаріальної сфери.

Так, впровадивши принципи латинського нотаріату в українську нотаріальну дійсність, відповідно до Закону України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 року [10], на теренах незалежної держави відбулося запровадження нових нотаріальних інститутів, зокрема, приватного нотаріату та державного нотаріального архіву. Відмінність між державними та приватними нотаріусами полягає у фінансуванні державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, у яких працюють державні нотаріуси, та нотаріусів, які займаються приватною нотаріальною діяльністю; у відповідальності цих нотаріусів; порядку прийому та звільнення з посади державних нотаріусів; порядку реєстрації приватної нотаріальної діяльності та її припинення і т. ін. [11, с. 140].

Із запровадженням у сучасній Україні приватного нотаріату також відбулося зародження правових засад інституту службового страхування приватних нотаріусів, що втілює при провадженні ними нотаріальної практики принцип законності надання ним нотаріальних послуг. Правовою гарантією реалізації вищевказаного принципу законності є можливість, відповідно до статті 50 Закону України «Про нотаріат» право фізичної чи юридичної особи, як клієнта нотаріуса, на оскарження нотаріальної дії або відмови у її вчиненні, нотаріального акту, якщо вони вважають, що були не дотримані їхні права та інтереси в судовому порядку [12, с. 102].

Відповідальність державного нотаріуса регулюється нормами статті 21 Закону України «Про нотаріат» [10]. У ній наголошено на тому, що шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних або недбалих дій державного нотаріуса, відшкодовується в порядку, який передбачений законодавством України. У випадку нанесення шкоди приватним нотаріусом, то, керуючись нормами статті 27 першої редакції Закону України «Про нотаріат» 1993 року, зазначено, що шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, відшкодовується в повному розмірі [10].

О. Коротюк, провівши аналіз норм статей 21 та 27 Закону України «Про нотаріат», зауважує, що у вказаних нормах відображено лише один вид юридичної відповідальності – цивільно-правову, що настає за фактом завдання шкоди нотаріусом [13, с. 174]. Де факто одним із головних критеріїв, що відрізняє діяльність приватного нотаріуса від діяльності державного, є його особиста відповідальність за заподіяну шкоду [14, с. 151]. М. Веселов та Л. Ладіна стверджують, що неналежне виконання професійних обов'язків нотаріусами тягне за собою відповідальність, але її вид буде різнитися від статусу нотаріуса – державний чи приватний [1, с. 36].

Дійсно, державний нотаріус підконтрольний територіальному управлінню юстиції (державному органу) і не несе самостійної відповідальності за результати здійснюваної ним нотаріальної діяльності [14, с. 112]. Відповідно до статті 21 Закону України «Про нотаріат», шкода, що була заподіяна державним

нотаріусом внаслідок його недбалості або незаконних дій», відшкодовується в порядку, передбаченому законодавством держави [10]. Законодавець наголошує в статті 28 «Службове страхування приватних нотаріусів» вищевказаного акту, що наявність страхової суми не залежить від конкретних доходів чи витрат приватного нотаріуса в певний проміжок часу та передбачала існування такої грошової суми (своєрідного фонду), яка має цільовий напрям для її використання або ж можливість отримання такої суми від інших органів, зокрема від страхової організації. Тобто, з 1 січня 1994 року, особа, яка приступала до виконання обов'язків приватного нотаріуса, мала право двома способами підтвердити здатність відшкодувати шкоду своїм клієнтам:

1) укласти договір службового страхування з органом страхування. У договорі вказується страхова сума – це сума, на яку приватний нотаріус укладає угоду зі страховою організацією і яка в разі настання страхового випадку має бути сплачена клієнтові;

2) внести страхову заставу в сумі 100-кратної мінімальної заробітної плати на спеціальний рахунок до банківської установи. Страховою заставою є сума коштів, що міститься на спеціальному рахунку в банківській установі та може бути використана лише для погашення збитків, завданих особі приватним нотаріусом унаслідок незаконних дій або недбалості.

Нотаріальним законом також встановлено строк в один рік, у випадку витрачання коштів (страхових) на відшкодування заподіяної шкоди, протягом якого приватний нотаріус повинен був поповнити страхову заставу до 100 мінімальних зарплат.

Контроль за своєчасним внесенням застави або укладенням договору страхування, відповідно до статті 30 вищевказаного Закону, здійснювали управління юстиції Ради Міністрів Республіки Крим, обласні, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. У випадку, якщо приватний нотаріус не укладав договору службового страхування чи не вносив страхову заставу для забезпечення покриття шкоди (протягом 1 року з дня її витрачання), то його приватна нотаріальна діяльність припинялася відповідним управлінням юстиції, а також останній орган повинен був анулювати реєстраційне посвідчення, видане на ім'я такого нотаріуса.

Прийнятий 1 жовтня 2008 року Закон України № 614-VI «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» [15], на думку Л. Єфіменка, слід вважати проведенням, так званої «малої нотаріальної реформи» [16, с. 11].

Відносно теми дослідження серед новел законодавства, слід виокремити такі. Законодавцем запроваджено істотні зміни до статті 28 Закону України «Про нотаріат» шляхом викладення її у новій редакції, у тому числі змінивши назву на «Страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса», а також передбачено збільшення мінімального розміру страхової суми з 100 до 150 мінімальних розмірів заробітних плат. Підставою для внесення змін щодо розміру страхової суми виступало розширення повноважень приватних нотаріусів, які стали рівноцінними з повноваженнями державних нотаріусів.

Відповідно до пункту 2 частини першої нововведеної статті 29-1 Закону України «Про нотаріат», підставою для тимчасового зупинення приватного нотаріуса на термін до 30 днів є не укладення ним договору про страхування цивільно-правової відповідальності або розмір страхової суми не відповідає вимогам зазначеного Закону. Із аналізу змін вбачається, що забезпечення відшкодування шкоди приватним нотаріусом виступає лише договір страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса. Тобто, приватний нотаріус не вправі вносити в банківську установу страхову заставу та повинен був надати управлінню юстиції копію укладеного договору страхування.

Приватні нотаріуси укладали договори страхування на добровільних засадах, відповідно до чинного законодавства, у тому числі Законом України «Про страхування» від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР.

Важливими є положеннями статті, які зауважують, що розмір відшкодування заподіяної шкоди приватним нотаріусом, визначається за домовленістю сторін або в судовому порядку. Має рацію М. Дякович, що цивільно-правову відповідальність доцільно поширити на нотаріуса. Оскільки нотаріус не є стороною зобов'язань, між ним і клієнтом не виникають договірні відносини, тому можна говорити лише про недоговірну, або деліктну відповідальність нотаріуса [17, с. 71].

Водночас, О. Нелін вважає, що, керуючись європейськими зразками приватної нотаріальної відповідальності, доцільно встановити майнову відповідальність нотаріуса за: укладання недійсного акту за формою або змістом; неадекватні консультації, що не дають змоги сторонам захистити власний інтерес; недосягнення бажаного ефекту від дії нотаріуса. Дійсно, цей підхід надає можливість значно вдосконалити механізм цивільно-правової відповідальності нотаріусів, зробивши його на ділі більш ефективним, що забезпечить реальний захист майнових прав і законних інтересів громадян та організацій [18, с. 94].

Законом України від 04 липня 2012 року № 5037-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення та спрощення процедури державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно» [19] відбулося не лише розширення повноважень нотаріусів, як державних, так і приватних, але й значно (кратно) збільшено розмір мінімальної страхової суми до тисячі мінімальних розмірів заробітної плати, і на таку суму повинен укласти договір страхування приватний нотаріус

Встановлено, що з 1 січня 2013 року забезпечення заставою відшкодування приватними нотаріусами шкоди відбуватиметься не тільки спричиненої, внаслідок вчинення ним нотаріальної дії, але при здійсненні функцій державного реєстратора прав на нерухоме майно. Актом у частині страхування приватної нотаріальної практики запроваджено не лише зміни до статті 28 Закону України «Про нотаріат», але й статтю 7 Закону України «Про страхування»: доповнено перелік видів обов'язкового страхування – «страхуванням цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса». Таким чином, не лише нотаріальне законодавство, але й страхове законодавство держави встановлює необхідність страхування цивільно-правової відповідальності нотаріуса.

Справа в тому, що приватний нотаріус не несе відповідальності щодо обов'язань держави, а держава не несе відповідальності за шкоду, заподіяну неправомірними діями приватного нотаріуса під час здійснення ним нотаріальної діяльності функцій державного реєстратора прав на нерухоме майно. Розмір відшкодування заподіяної шкоди визначається за згодою сторін або в судовому порядку.

Дійсно, ефективна діяльність сучасних державних та приватних нотаріусів України може провадитися лише із застосування сучасних цифрових технологій, що надає їм можливість здійснювати нотаріальну діяльність якісно та продуктивно [20], причому створює більші ризики відповідальності, зокрема за укладення правочинів щодо нерухомого майна.

Має рацію В. Никифорак, що, з огляду на буквальноне розуміння змісту статті 28 Закону України «Про нотаріат», можна стверджувати, що вчинення нотаріусом дій, які суперечать законодавству, внаслідок грубої необережності не звільняє страховика від обов'язку виплатити страхове відшкодування [21, с. 78].

Логічним вбачається прийняття в серпні 2015 року постанови Кабінету Міністрів України № 624 «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса» [22], якою затверджено Типовий договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса.

Частина перша статті 28 Закону України «Про нотаріат» зазнала чергових змін на підставі Закону України від 26 листопада 2015 року № 835-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [23].

Оскільки вищевказаним актом знову було знову розширено повноваження нотаріусів держави в частині надання повноважень реєстраторів, тому вбачається логічним встановлення правила, що договір страхування цивільно-правової відповідальності нотаріуса укладається для забезпечення відшкодування шкоди, «заподіяної внаслідок вчинення нотаріальної дії та/або іншої дії, що покладена на нотаріуса відповідно до закону». Як наслідок, було прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 року № 293 «Про внесення змін до Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса» [24], якою запроваджено зміни до постанови Кабінету Міністрів України № 624 від 19 серпня 2015 року.

Закон України від 16 листопада 2021 року «Про медіацію», вчергове розширив функції нотаріальних органів держави. Так з 15 грудня 2021 року нотаріуси вправі, крім вчинення нотаріальних дій, які спрямовані на юридичне закріплення безспірних цивільних прав і фактів, здійснювати медіацію, як позасудову процедуру врегулювання конфліктів (спорів), за умови проходження базової підготовки медіатора [25, с. 77]. Однак вважаємо за правильне, що розширення

повноважень нотаріусів не спонукало законодавця до збільшення суми страхування відповідальності приватних нотаріусів, оскільки це не стосується нотаріального процесу щодо вчинення нотаріальних дій.

Прийняття у листопаді 2021 року Закону України «Про страхування» [26] привело до внесення змін до правил страхування приватної нотаріальної практики, зокрема, редагувань зазнали назва та частина перша статті 28, а також пункт другий частини першої статті 29-1 Закону України «Про нотаріат».

З часу набрання чинності вищевказаним законом – 19 грудня 2021 року – стаття 28 Закону України «Про нотаріат» називається «Страхування відповідальності приватного нотаріуса». Частина перша вищевказаної статті встановлює правило, згідно з яким, «для забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок вчиненої нотаріальної дії та/або іншої дії, покладеної на нотаріуса, відповідно до закону, приватний нотаріус зобов'язаний до початку зайняття приватною нотаріальною діяльністю укласти договір страхування відповідальності приватного нотаріуса» [10]. Тобто, законодавцем встановлено, що лише у випадку укладення договору страхування, приватний нотаріус вправі приступити до виконання своїх повноважень, які пов'язані з вчиненням нотаріальних дій, так і вчиненням інших, передбачених законодавством.

Має рацію О. Файер, що встановлення підвищеної відповідальності для нотаріусів переслідує мету захисту інтереси їх клієнтів, а також третіх осіб, які, ймовірно можуть зазнати шкоди від неналежного виконання або невиконання нотаріусами своїх професійних обов'язків [5, с. 66].

До вищевказаного слід додати, що законодавець у статті 28 Закону України «Про нотаріат» передбачив підвищену відповідальності лише приватного нотаріуса, та норми не мають стосунку до відповідальності за причинену шкоду, яку нанесли державні нотаріуси як при вчиненні нотаріальних дій, так і інших дій (наданих їм законодавством).

Заслуговує на увагу думка М. М. Дякович про те, що в статті 2-1 Закону України «Про нотаріат» передбачені гарантії принципу законності [27, с. 32], у тому числі щодо державного регулювання нотаріальної діяльності, яке полягає у встановленні порядку допуску громадян до здійснення нотаріальної діяльності, порядку зупинення і припинення приватної нотаріальної діяльності.

Нагадаємо, що однією з підстав зупинення приватної нотаріальної діяльності є не укладення договору страхування приватним нотаріусом. Контроль за своєчасністю укладення договорів страхування приватними нотаріусами та суми, на яку укладені такі договори, здійснюють територіальні органи Міністерства юстиції України шляхом витребування від них копій укладених договорів, а також квитанцій про оплату – для перевірки наявності таких договорів, а також відповідності розміру страхової суми.

Відсутність вищевказаних документів у справі приватного нотаріуса є однією з підстав для тимчасового зупинення таким нотаріусом виконання своїх повноважень до 30 днів із дня виявлення такої обставини. У випадку не укладення приватним нотаріусом договору страхування або укладення на меншу

суму без поважних причин, це може стати, відповідно до пункту 7 частини першої статті 30 вищевказаного Закону, підставою для припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса.

Висновки. У незалежній Україні інститут страхування приватної нотаріальної діяльності пройшов шлях від застави та службового страхування приватних нотаріусів до страхування відповідальності приватного нотаріуса. Проведене дослідження підтвердило, що законодавцем встановлено пряму залежність між укладенням договору страхування приватної нотаріальної діяльності та доступом до вчинення приватним нотаріусом передбачених законодавством повноважень. Фізичні та юридичні особи, які звертаються за послугами до приватного нотаріуса, повинні бути впевненими, що у випадку порушення нотаріусом вимог чинного законодавства, у результаті чого їм будуть завдані збитки, останні будуть компенсовані самим нотаріусом у спрощеному порядку за допомогою страхових виплат.

Підвищення розміру страхової суми по договору страхування приватної нотаріальної діяльності відбулося у зв'язку з розширенням повноважень нотаріусів в Україні. Правове регулювання страхування приватної нотаріальної діяльності здійснюється двома основними законодавчими актами: «Про нотаріат» та «Про страхування». Пропонуємо територіальним органам Міністерства юстиції України при здійсненні контролю за своєчасним укладенням приватними нотаріусами договорів страхування застосовувати диджиталізаційні прийоми шляхом формування відповідних відомостей в електронному форматі.

Подальші розвідки полягатимуть у дослідженні випадків зупинення приватної нотаріальної діяльності внаслідок несвоєчасного укладення приватними нотаріусами договорів страхування, а також судової практики щодо відшкодування приватними нотаріусами шкоди, заподіяної як внаслідок вчинення нотаріальних дій або вчинених ними інших дій, відповідно до закону.

Використані джерела:

1. Веселов М. Ю., Ладіна Л. С. Юридична відповідальність нотаріусів за правом України в контексті його приналежності до нотаріальної системи латинського типу. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 3 (99). С. 26-40. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/161>.

2. Ладіна Л. С. Адміністративно-правова відповідальність приватного нотаріуса за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2023. Вип. 77(2). С. 75-79. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_77\(2\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_77(2)_14). DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.12>.

3. Ладіна, Л. С. Юридична відповідальність приватного нотаріуса за адміністративним законодавством України : дис ... д-ра філос.: 081 / Людмила Степанівна Ладіна; МВС України, Одеськ. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2023. 248 с.

4. Мирза С. С. Юридична відповідальність нотаріуса за правом України: теоретико-правовий аспект. *Держава і регіони*. Серія Право. 2023. № 2(80). С. 331-336. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.2.58>.

5. Файер О. А. Правове регулювання страхування професійної відповідальності нотаріусів в Україні та за кордоном. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2013. № 1042. С. 64-68.

6. Миць О. Є. Джерела страхування професійної відповідальності нотаріуса. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2023. № 6. С. 100-106. DOI : <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-6-8976>.

7. Долинська М. С. Нотаріат та нотаріальне законодавство на західноукраїнських землях за часів Австро-Угорщини (на прикладі Австрійського Нотаріального порядку від 25 липня 1971 року). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2014. № 3. С. 85-99.

8. Долинська М. С. Генеза та еволюція нотаріальної діяльності на теренах Львівщини. Львів: Растр-7, 2018. 196 с.

9. Нелін О. І. Історико-правовий аналіз юридичної відповідальності нотаріуса. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 228-235.

10. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХП. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>. (дата звернення: 09.04.2024)

11. Долинська М. С. Нотаріат: підручник. Львів: Ліга-Прес. 2018. 398 с.

12. Долинська М. С. Основні принципи українського нотаріального права. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. Львів, 2012. Вип. 1. С. 99-108.

13. Коротюк О. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про нотаріат». Харків : Право, 2012. 648 с.

14. Долинська М. С. Деякі аспекти правового статусу державного нотаріуса. *Форум права*. 2014. № 2. С. 108-104.

15. Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат»: Закон України від 1.10.2008 р. № 614-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-17#Text>. (дата звернення: 09.04.2024)

16. Єфіменко Л. В. Правова охорона цивільних прав та інтересів у нотаріальній діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 20 с.

17. Дякович М. М. Цивільно-правові аспекти відповідальності нотаріуса. *Університетські наукові записки*. 2009. № 1 (29). С. 71-75.

18. Нелін О. І. Юридична відповідальність нотаріуса: теоретичний аспект і практичні виміри. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2015. № 2. С. 89-96.

19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення та спрощення процедури державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно: Закон України від 04.07.2012 р. № 5037-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5037-17#n9>. (дата звернення: 08.04.2024)

20. Dolynska M. Evolution of legal regulation of digitalization of notarial activity in independent Ukraine. *Social and Legal Studios*. 2023. No. 4. Pp. 58-68. DOI: <https://doi.org/10.32518/sals4.2023.58>.

21. Никифорак В. М. Страхування цивільно-правової відповідальності приватних нотаріусів в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 2013. Вип. 644. С. 76-81.

22. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса: постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 624. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2015-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 09.04.2024)

23. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» Закон України від 26.11.2015 р. № 835-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 2. Ст. 17. (дата звернення: 08.04.2024)

24. Про внесення змін до Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса: постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 р. № 293. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2017-%D0%BF#n17>. (дата звернення: 07.04.2024)

25. Долинська М. Медіація як одна із функцій українського нотаріального процесу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 74-78. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.13>.

26. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2466>. (дата звернення: 10.04.2024)

27. Дякович М. М. Нотаріальне право України: навч. посіб. Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛ. 2009. 683 с.

References:

1. Veselov, M. Yu., Ladina, L. S. (2022) Yurydychna vidpovidalnist notariusiv za pravom Ukrainy v konteksti yoho prynalezhnosti do notarialnoi systemy latynskoho typu. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka – Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko, issue 3 (99)*, 26-40. [in Ukrainian].

2. Ladina, L. S. (2023) Administratyvno-pravova vidpovidalnist pryvatnoho notariusia za koruptsiini abo pov'iazani z koruptsiieiu pravoporushennia. *Naukovyi visnyk Uzhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya PRAVO - Scientific Bulletin of Uzhorod National University. Series PRAVO*, 77(2), 75-79. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_77\(2\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_77(2)_14). DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.12>. [in Ukrainian].

3. Faiier, O. A. (2013) Pravove rehuliuвання strakhuvannya profesiinoi vidpovidalnosti notariusiv v Ukraini ta za kordonom. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina - Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin*, 1042, 64-68. [in Ukrainian].

4. Ladina, L. S. (2023) Yurydychna vidpovidalnist pryvatnoho notariusia za administratyvnym zakonodavstvom Ukrainy. *Doctor's thesis*. Liudmyla Stepanivna Ladina; MVS Ukrainy, Odesk. derzh. un-t vnutr. sprav. Odesa. [in Ukrainian].

5. Myrza, S. S. (2023) Yurydychna vidpovidalnist notariusia za pravom Ukrainy: teoretyko-pravovyi aspekt. *Derzhava i rehiony. Seriya Pravo - State and regions. Law series*, 2(80), 331-336. DOI : <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.2.58>. [in Ukrainian].

6. Myts, O. Ye. (2023) Dzherela strakhuvannya profesiinoi vidpovidalnosti notariusia. *Izhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: Yurydychni nauky - International scientific journal "Internauka". Series: Legal Sciences*, 6, 100-106. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-6-8976>. [in Ukrainian].

7. Dolynska, M. S. (2014) Notariat ta notarialne zakonodavstvo na zachidnoukrainskykh zemliakh za chasu Avstro-Uhorshchyny (na prykladi Avstriiskoho Notarialnoho

poriadku vid 25 lypnia 1971 roku). *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna - Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal series*, 3, 85-99. [in Ukrainian].

8. Dolynska, M. S. (2018) Geneza ta evoliutsiia notarialnoi diialnosti na terenakh Lvivshchyny. Lviv: Rastr-7. [in Ukrainian].

9. Nelin, O. I. (2015) Istoryko-pravovyi analiz yurydychnoi vidpovidalnosti notariusa. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav - Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 3, 228-235. [in Ukrainian].

10. Pro notariat: Zakon Ukrainy vid 02.09.1993 r. № 3425-KhP. (1993) N. p. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>. [in Ukrainian].

11. Dolynska, M. S. (2018) Notariat: pidruchnyk. Lviv. Liha-Pres. [in Ukrainian].

12. Dolynska, M. S. (2012) Osnovni pryntsyipy ukrainskoho notarialnoho prava. *Naukovyi Visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna. Lviv - Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal series. Lviv, issue 1*, 99-108. [in Ukrainian].

13. Korotkiuk, O. V. (2012) Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy «Pro notariat». Kharkiv : Pravo. [in Ukrainian].

14. Dolynska, M. S. (2014) Deiaki aspekty pravovoho statusu derzhavnogo notariusa. *Forum prava - Law Forum*, 2, 108-104. [in Ukrainian].

15. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro notariat»: Zakon Ukrainy vid 01.10.2008 r. № 614-VI. (2008) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/nshow/614-17#Text>. [in Ukrainian].

16. Yefimenko, L. V. (2013) Pravova okhorona tsyvilnykh prav ta interesiv u notarialnii diialnosti. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyivskiy nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv. [in Ukrainian].

17. Diakovych, M. M. (2009) Tsyvilno-pravovi aspekty vidpovidalnosti notariusa. *Universytetski naukovyi zapysky - University scientific note*, 1 (29), 71-75. [in Ukrainian].

18. Nelin, O. I. (2015) Yurydychna vidpovidalnist notariusa: teoretychnyi aspekt i praktychni vymiry. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav Ukrainy - Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine*, 2, 94. [in Ukrainian].

19. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia ta sproshchennia protsedury derzhavnoi reiestratsii zemelnykh dilianok ta rechovykh prav na nerukhome maino: Zakon Ukrainy vid 04.07.2012 r. № 5037-VI. (2012) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5037-17#n9>. [in Ukrainian].

20. Dolynska, M. (2023). Evolution of legal regulation of digitalization of notarial activity in independent Ukraine. *Social and Legal Studios*. No. 4. Pp. 58-68. DOI: <https://doi.org/10.32518/sals4.2023.58>. [in Ukrainian].

21. Nykyforak, V. M. (2013) Strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti pryvatnykh notariusiv v Ukraini. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Pravoznavstvo - Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Science of law, issue 644*, 76-81. [in Ukrainian].

22. Pro zatverdzhennia Poriadku i pravyl provedennia обов'язкового strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti pryvatnoho notariusa: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.08.2015 r. № 624. (2015) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2015-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].

23. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib ta fizychnykh osib-pidpriumtsiv» ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo detsentralizatsii povnovazhen z derzhavnoi reiestratsii yurydychnykh

osib, fizychnykh osib - pidprijemstv ta hromadskykh formuvan» Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 835-VIII. (2016) *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) - Information of the Verkhovna Rada (VVR)*, 2, art. 17. [in Ukrainian].

24. Pro vnesennia zmin do Poriadku i pravyl provedennia obov'язkovoho strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti pryvatnoho notariusa: postanova Kabine tu Ministriv Ukrainy vid 26.04.2017 r. № 293. (2017) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2017-%D0%BF#n17>. [in Ukrainian].

25. Dolynska, M. (2022) Mediatsiia yak odna iz funktsii ukrainskoho notarialnoho protsesu. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo - Analytical and comparative jurisprudence* 2, 74-78. DOI : <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.13>

26. Pro strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 18.11.2021 r. № 1909-IX. (2021) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2466>. [in Ukrainian].

27. Diakovych, M. M. (2009) Notarialne pravo Ukrainy: Navch. posib. Kyiv: Alerta; KNT; TsUL. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.04.2024

Dolynska M., Doctor of legal sciences, Professor, Head of the Department of economic and legal disciplines Institute of Law of Lviv State University of Internal Affairs (Lviv, Ukraine)

LIABILITY INSURANCE OF A PRIVATE NOTARY AS A NECESSARY CONDITION FOR ACCESS TO PRIVATE NOTARY PRACTICE IN UKRAINE

Scientific research is devoted to the actual problems of conducting notarial activities in sovereign Ukraine. Mandatory insurance of private notary activity serves as a guarantee for compensation to individuals and legal entities for damage caused by private notaries as a result of their activities.

The article examines the emergence and formation of the legal regulation of the institute of insurance of private notarial activity on Ukrainian lands as a mandatory condition for employment and conduct of private notarial activity. In the course of scientific research, the author found out that certain principles of insurance of private notary practice in the territories of Western Ukraine were already observed in the second half of the 19th century. The introduction of the basic principles of the Latin type of notary in independent Ukraine led to the emergence of a new subject of notarial activity of a private notary and, accordingly, to the establishment of the institution of private notary liability insurance as a specific method of professional liability. It is noted that only a private notary is subject to mandatory insurance for professional private notary activity.

The author claims that during the years 1994-2023, the state underwent a process of development of legal regulation of guaranteeing the provision of notary services by private notaries: from the institute of service insurance of private notaries to the institute of liability insurance of private notaries. It is substantiated that the increase in the insurance amount under the insurance contract for private notary activity occurred in connection with the expansion of the powers of private notaries in the state.

The author summarizes that the liability insurance of a private notary is a necessary condition for both the initiation and conduct of a private notary practice by such a notary.

Keywords: liability, legal regulation, liability insurance of a private notary, private notary.